

Gedigen bok om östtysklands bladhorningar och ekoxbaggar

Rössner, E. 2012. Die Hirschkäfer und Blatthornkäfer Ostdeutschlands (Coleoptera: Scarabaeoidea). – Verein der Freunde & Förderer des Naturkundemuseums Erfurt e.V., Erfurt. 505 sidor. ISBN: 9783000361531. Pris ca 770 kr.

Under 2000-talet har tyska entomologer åstadkommit flera uppskattade böcker med inriktning på skalbaggars faunistik. Jag tänker då framförallt på titlar som Die Pracht- und Hirschkäfer Baden-Württembergs (F. Brechtel & H. Kostenbader) och Die Bockkäfer in Rheinland-Pfalz und im Saarland (M. Niehuis). Det mycket noggranna bakgrundsarbetet, mängder av vackra bilder, samt inte minst de förvånansvärt låga priserna, har med all rätt lockat många köpare. Nu har en ny bok i samma tappning getts ut som behandlar östra Tysklands bladhorningar och ekoxbaggar. Syftet med Die Hirschkäfer und Blatthornkäfer Ostdeutschlands är att sammanställa grundläggande faunistisk information om arternas levnadssätt, utbredning och abundans inom det forna DDR. Även bakom denna publikation ligger ett mycket gediget arbete under drygt 20 års tid av bokens författare, amatörentomologen Ekehard Rössner. Sammanlagt 145 arter presenteras utförligt och ytterligare ett mindre antal arter mer översiktligt (främst sådana som eventuellt kan dyka upp i området framöver).

Första intrycket är positivt; detta är en rejäl bok i A4-format med styva pärmar och vackert omslag. Inledningskapitlet ger en god introduktion till studieområdet, bl.a. berörs klimatet, skogarna och de öppna markerna. Även de landskapsförändringar som människan orsakat under framförallt de sista 150 åren omnämns kort. Därefter ges en beskrivning av den metodik som tillämpats vid insamlingen av de fynddata och övriga biologiska uppgifter som boken bygger på. Ett stort antal offentliga och privata samlingar har genomsköts efter material av bladhorningar och ekoxbaggar. Dessutom har en mängd spridda litteraturuppgifter sammanställts. Slutresultatet är nästan 40 000 fynduppgifter!

Die Hirschkäfer und Blatthornkäfer Ostdeutschlands (Coleoptera: Scarabaeoidea)

Ekehard Rössner

Efter inledning och metodik omfattar större delen av boken en så kallad "Spezieller Teil" där arterna presenteras i systematisk följd. Utseende, världsutbredning, makro- och mikrohabitat, biologi, ekologiska krav och hotsituation med mera redovisas utförligt för varje art. Biologi, ekologiska krav, makro- och mikrohabitat tenderar att överlappa en del, men inte på ett sätt som är störande. Till respektive art finns ett diagram som visar fenologin uttryckt som antal fynd per månad och minst en habitusbild av hög kvalitet. Ljussättning och skärpa är dock inte alltid helt perfekta. Efter själva artinformationen sker en uppräknig av undersökt material (lokal, år och insamlare) samt litteraturuppgifter. Dessa listor blir ofta mycket omfattande. Ett exempel är *Aphodius prodromus* för vilken fynd- och litteraturlistorna upptar hela fem sidor, trots liten textstorlek. Det kan tyckas onödigt att presentera

all data på detta sätt, men att denna faktiskt finns i tryckt form är ovärderligt för fortsatta studier och framtida uppföljning.

Till varje art finns också en karta som illustrerar samtliga fynd i östra Tyskland. Tomma och fyllda cirklar används för att markera noteringar före respektive efter 1950. Detta är i mitt tycke en lite väl enkel metod för att illustrera fyndens tidsfördelning. Med endast två symboler blir mängden information som kan förmedlas visuellt tämligen begränsad och stundtals missvisande. Kartorna ger bl.a. intryck av att arter som betraktas som regionalt försvunna lever kvar i området eftersom gamla fynd från 1950- och 1960-tal räknas till samma kategori som aktuella fynd från 1980 och framåt. Man tvingas delvis att konsultera de långa fyndlistorna för att få en god bild av den tidsmässiga fördelningen vilket är opraktiskt och tidskrävande. Eftersom exakta årtal varit tillgängliga är det svårt att förstå varför man valt att göra kartorna så pass enkla.

Efter artgenomgången ges en tabell (katalog) som visar förekomsten i de sex östtyska delstaterna. Sedan följer ett intressant kapitel med exempel på lokaler där författaren undersökt dyngbaggsfaunan vid olika tidpunkt på säsongen. Det är inte utan att man själv blir sugen på att besöka lokaler där t.ex. trehornad tordyvel beskrivs som "dominant". Bokens textdel avslutas med några korta stycken kring faunaförändringar. Inte oväntat är detta en ganska mörk läsning, 38 % av arterna anses ha minskat mer eller mindre kraftigt varav flera försvunnit helt från östtyskland. Endast 3 % uppvisar en ökning. Här finns säkert mycket mer att skriva vilket undertecknad också gärna sett, men detta ligger utanför bokens fokus. Allra sist finns ett tjugotal tavlor med vardera sex läckra miljöbilder från en rad olika biotoper i östra Tyskland.

Systematiken följer i huvudsak den Palearktiska katalogen (I. Löbl & A. Smetana) utan några större avvikelser. Intressant är dock fallet med den rödvingade dyngbaggen som vi i Sverige för närvarande kallar *Aphodius pedel-*

lus (De Geer) och dess systerart *A. fimetarius* (L.). Rössner anser att båda dessa arter förekommer i östtyskland, men för den allmänna arten använder han det gamla namnet *A. fimetarius*. Den "nyupptäckta" sällsynta arten betecknas *A. cardinalis* (Reitter) medan *A. pedellus* återfinns som synonym till *A. fimetarius*. Sedan 2001, då en artikel visade att "*A. fimetarius*" i själva verket utgörs av två arter i Europa, har turerna varit flera och nomenklaturen fortsätter att vara oklar för dessa svårskilda taxa, vilket Rössner också förklarar.

Die Hirschkäfer und Blatthornkäfer Ostdeutschlands är av värde för alla som är intresserade av bladhorningar och ekoxbaggsfaunistik, alternativt östtysklands skalbaggsfauna som helhet. Personer med inriktning mot bevarandebiologi kan finna faunaförändringarna intressanta även om detta ämne bara berörs översiktligt. Boken är ett utmärkt komplement till Bengt-Olof Landins "Svensk Insektfauna" eftersom nästan samtliga svenska arter finns med. Speciellt för ett flertal sällsynta eller försvunna arter, som vi i Sverige har mycket lite kunskap om, erbjuder Rössners bok mer information. Bakgrundsarbetet med insamling och sammanställning av rådata är minst lika noggrant och omfattande i den här boken som i de liknande exempel jag nämnde inledningsvis. Själva presentationen hyser dock ett par svagheter, framförallt kartorna och diagrammen kunde ha förmedlat mer detaljer om deras utformning varit mer genomtänkt. Priset för denna bok är också lite högre vilket gör att den inte är ett riktigt lika bra "klipp" som exemplen ovan. Några få mindre goda aspekter till trots är det ändå lätt att rekommendera Die Hirschkäfer und Blatthornkäfer Ostdeutschlands. Boken samlar en stor mängd intressant information om en populär och spännande insektsgrupp i en enda källa, samtidigt som den är välskriven och rent estetiskt tilltalande.

Mikael Molander